

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om salg af skind og huder ved offentlig auktion.

(Første behandling findes i tidenden, sp. 1114).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer og spørgsmålet om dets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under ét.

Ingen bad om ordet.

Lovforslagets §§ 1-3 og dets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse imod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til folketingsbeslutning om beretning angående Nordisk Råds 11. session 1963.

(Udvalgets betænkning med tilhørende forslag til folketingsbeslutning findes i tillæg B. sp. 33).

Sagen sattes til forhandling.

Forslag til folketingsbeslutning, sålydende:

„Folketinget tager beretningen angående Nordisk Råds 11. session, afgivet af rådets danske delegation, til efterretning“, vedtoges uden afstemning.

Sagens overgang til anden (sidste) behandling

vedtoges uden afstemning.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til folketingsbeslutning om Danmarks ratifikation af traktaten om forbud mod kernevåbenforsøg i atmosfæren, det ydre rum og under vandet, under-

tegnet den 5. august 1963 af regeringerne for De socialistiske Sovjetrepublikkers Union, Det forenede Kongerige Storbritannien og Nordirland og Amerikas Forende Stater.

(Forslaget til folketingsbeslutning findes i tillæg A. sp. 417, fremsættelsen i tidenden sp. 934).

Sagen sattes til forhandling.

K. B. Andersen: Den traktat om forbud mod kernevåbenforsøg, som vi i dag skal beskæftige os med, er et af resultaterne af det målbevidste og på realistisk grund hvilende arbejde for en afspænding i verden, først og fremmest for en afspænding mellem øst og vest, som præsident Kennedy stod midt i, da han for nogle dage siden på en så frygtelig måde blev standset i sit virke. Hans efterfølger må nu søge også på dette vanskelige felt at tage arven op. Præsident Johnson har jo allerede i går i et budskab til ministerpræsident Khrustjev givet udtryk for sin vilje til at fortsætte bestræbelserne for at forbedre forholdet mellem USA og Sovjetunionen.

Det er ikke stedet her at gennemgå traktatens historie og indhold. Jeg kan herom henvide til den udmærkede og omfattende fremstilling, som den højtærede udenrigsminister har givet i sin fremsættelse, og som forhåbentlig er blevet eller vil blive studeret af alle, der er optaget af atomproblemerne, og som ønsker virkelig at tage del i debatten og virke for deres løsning.

Da vestmagterne i efteråret 1962 havde forelagt deres forslag om et ukontrolleret prøvestop i atmosfæren, det ydre rum og under vandet, gav den højtærede udenrigsminister i FNs generalforsamling udtryk for håbet om, at dette forslag måtte bane vej for en aftale, hvorved alle forsøg, der medførte det farlige radioaktive nedfald, kunne bringes til ophør. Den højtærede udenrigsminister udtalte i denne FN-tale — jeg beder om formandens tilladelse til et kort citat — at

„det simpelt hen ikke vil være muligt at forstå, hvis det så nær en løsning nu mislykkes for os at løse dette problem, der er af så overvældende betydning for menneskeheden.“

Mindre end et år efter kunne vi med letelse konstatere, at den højtærede uden-

[K. B. Andersen.]

rigsministers håb, som vi alle delte, var gået i opfyldelse gennem underskrivelsen i Moskva den 5. august i år af den foreliggende traktat fra USA, Englands og Sovjetunionens side.

Traktaten løser ikke alle problemer, det fremgår også klart af den. Dens tekst udtaler bl. a. for det første, at de tre magter vil arbejde videre mod en standsning af alle forsøgs eksplosioner, og for det andet at det er deres hovedformål snarest muligt at opnå en aftale om en almindelig og fuldstændig nedrustning under streng international kontrol i overensstemmelse med De Forenede Nationers målsætning, hvorved kaprustningen vil blive bragt til ophør og tilskyndelsen til fremstilling og afprøvning af alle slags våben, herunder kernevåben, fjernet.

Dette er det vide og afgørende perspektiv i den traktat, der her forelægges tinget til godkendelse.

Over for såvel de formål, der direkte dækkes af traktaten, som over for de perspektiver, den rummer for, om det bliver muligt at komme videre ad vejen mod en altomfattende og kontrolleret nedrustning, er den danske regerings stilling ganske klar. Derfor var det også forståeligt og naturligt, at den danske regering allerede få dage efter den 5. august undertegnede traktaten. På mit partis vegne kan jeg give helhertet tilslutning til den politik, som regeringens hurtige slutten op bag traktaten er udtryk for.

Blandt de motiveringer, den højtærede minister giver for at tiltræde traktaten, er bl. a., at denne traktat med øjeblikkelig virkning standser atmosfærens forurening fra de store atommagters side, endvidere at traktaten vil vanskeliggøre udvidelsen af atommagternes tal, og endelig at traktaten vil kunne blive indledningen til yderligere afspændings- og nedrustningsforanstaltninger. Mit parti kan også helt tilslutte sig disse motiveringer fra den højtærede minister.

Selvfølgelig er traktaten ikke uden svage punkter; den omfatter således som nævnt ikke alle forsøg, nemlig ikke de underjordiske forsøg. Det har på dette område ikke været muligt at komme til enighed om kontrolproblemerne, idet Sovjetunionen

stadig har modsat sig en efter vestlig opfattelse betryggende international kontrol. Man kan dog håbe på, at der vil ske sådanne fremskridt på det seismografiske område, at de detaljerede inspektioner i fremtiden bliver mindre nødvendige, end de er i dag.

En anden svaghed ved traktaten er selvfølgelig, at Kina og Frankrig af grunde, vi alle kender, ikke er medunderskrivere.

Alligevel betegner den et så stort fremskridt både ved det allerede opnåede og ved de perspektiver for yderligere afspænding, den må ses som optakt til, at mit parti uden tøven kan anbefale det høje ting at godkende traktaten der — som også fremhævet af den højtærede minister — er i fuld overensstemmelse med den af regeringen hidtil førte politik på dette vigtige område.

Den store norske digter Sigurd Hoel har sagt, at man skal aldrig sige: alt eller intet, for så bliver det intet. Er der noget område, hvorpå disse ord passer, så er det det, vi beskæftiger os med i dag. Verden er med denne traktat nået et skridt frem ad afspændingens vej. Forhåbentlig vil udviklingen i de kommende år forme sig sådan, at yderligere skridt vil følge mod den fuldstændige nedrustning, der må være målet, sådan som denne traktat også giver udtryk for.

Per Federspiel: Siden denne traktats undertegnelse er to af dens ophavsmænd ikke længere ved roret i deres respektive stater. For 2 måneder siden måtte den britiske statsminister Macmillan træde tilbage fra sin post på grund af sygdom, og i dagene mellem dette forslags fremsættelse og denne førstebehandling har vi oplevet præsident Kennedys tragiske endeligt.

Jeg skal ikke her uddybe den udtalelse, som tingets højærede formand fremsatte ved dette mødes begyndelse, men vi står nu over for vurderinger af, hvad dette betyder for den fremtidige politik i verden, og der er i hvert fald foreløbig intet, der tyder på, at afgørende ændringer vil ske i den politik, som de tre statsmænd har lagt grunden til i indeværende sommer. Naturligvis betyder denne aftale om et atomprøvestop ikke i sig selv noget epokegørende. Den er udtryk for en vilje til afspænding, og det ville være karrigt ikke at tillægge også den tredje af denne traktats

[Per Federspiel.]

ophavsmænd, hr. Khrustjev, æren for den forbedrede situation i verden.

Man skal ikke gøre sig nogen illusioner om, at traktaten løser noget afgørende politisk problem. Den er et symptom, et meget spinkelt grundlag at arbejde videre på hen imod en afspænding. Forholdet er jo stadig det, at uanset de smukke ord i præambelens andet punkt — det hovedformål, der angives at være en almindelig og fuldstændig nedrustning — så bygger balancen i verden vedblivende på afskrækkelsesvåbenet, der jo både under Suezkrisen og Cubakrisen viste sig at være andet og mere end et afskrækkelsesvåben. Det viste sig faktisk at være et overtalelsesvåben. Vi må vel regne med endnu et langt stykke tid frem, at balancen må bygge på eksistensen af atom- og brintbomber. Vi kan håbe, at der må føres en politik, så at rådigheden over disse overtalelsesvåben indskrænkes så meget som muligt, og at der føres vågen kontrol også med mulighederne for deres politiske anvendelse, nemlig som overtalelsesvåben.

I den foreliggende traktat er der i og for sig ingen begyndende kontrol. Kontrollen skulle, om jeg så må sige, hvile i sig selv, men deri er jeg tilbøjelig til at se en værdi. Det er en aftale, der bygger på god vilje, bygger på den hensigt at bevare en fredelig udvikling uden i og for sig at iværksætte et større internationalt apparat. Ud fra disse synspunkter kan jeg på mit partis vegne give tilsagn om, at vi tiltræder dette forslag til folketingsbeslutning.

Måske må jeg blot som en fodnote eller en eftersætning beklage mig lidt over den måde, hvorpå traktaten er oversat. Jeg vil henlede den højtærede ministers opmærksomhed på artikel I, nr. 2, hvor der står:

„Hver af deltagerne i denne traktat forpligter sig endvidere til at undlade at forårsage, tilskynde til eller på nogen måde deltage i gennemførelsen af enhver forsøgsekspllosion med kernevåben eller enhver anden nuklear eksplosion. . . .“
Det skal dog utvivlsomt rigtigt oversættes ved „nogen“, idet der ellers ikke er nogen fornuftig mening i det.

Dernæst har man i samme afsnit sneget ordene „hvor som helst“ ind, som intetsteds står i den originale tekst.

Men hvad værre er: i artikel IV, andet stykke, står der, at hver deltager kan træde tilbage, hvis der opstår usædvanlige begivenheder i forbindelse med denne traktats genstand. Det engelske udtryk, som man har oversat fra, er „subject matter“, og „subjekt“ og „genstand“ kan heller ikke i gramatikken være det samme. Det forvirrer også meningen, fordi genstanden i denne traktat jo er selve sprængningerne, men det er ikke dem, der indtræder nogen forandring i, men der kan indtræde en forandring i traktatens indhold, og det er utvivlsomt det, som „subject matter“ må oversættes ved.

Endelig vil jeg henlede opmærksomheden på den i det hele noget kluntede oversættelse af opsigelsesbestemmelsen i artikel IV. Det kan måske synes lidt pedantisk i denne forbindelse, men da det vel er eneste gang, vi kommer til at behandle denne sag, har jeg villet henlede den højtærede ministers opmærksomhed derpå. Det skal ikke ændre mit partis stilling til traktatens ratifikation.

Erik Kragh: Da der i den højtærede udenrigsministers fremsættelse af forslaget til folketingsbeslutning vedrørende Danmarks ratifikation af den i Moskva undertegnede prøvestoptraktat er givet en oversigt over traktatens forhistorie, skal jeg afholde mig fra at komme ind herpå. Den er klar og udtømmende. Derimod vil det måske være på sin plads at fremsætte nogle betragtninger om de perspektiver, som traktaten indebærer.

Hvad motiveringerne nu end har været for den ændrede kurs i den russiske udenrigspolitik — der har sikkert været flere ting såsom atomkrigens konsekvenser, Sovjetunionens økonomi og forholdet til Kina — så er der sket det konkrete og glædelige, at man nåede frem ikke alene til prøvestopaftalen, men også til den senere fælles erklæring om ikke at installere kernevåben på satelitter. Ved prøvestopaftalen er der først og fremmest opnået en standsning af den forgiftning af atmosfæren, som var i gang. Dette er naturligvis af stor betydning, fordi en fortsættelse efterhånden kunne have skabt alvorlige problemer.

Den anden meget væsentlige ting, der er opnået, er en anerkendelse af magtbalancens urokelighed og betydning. Begge parter

[Erik Kragh.]

— De Forenede Stater og Sovjetunionen — råder over sådanne midler, at følgerne af en atomkrig ville være så frygtelige, at ingen af parterne ville kunne acceptere dem. Man er derfor tvunget til at løse de storpolitiske modsætninger på anden måde end ved storkrig, altså ved en eller anden form for sameksistens. Det er derfor vanskeligt at forestille sig, at nogen af de to parter bevidst skulle starte en storkrig, så længe magtbalancen opretholdes. Der er med andre ord vist en ny vej, ad hvilken udviklingen kan gå, hvilket kan være afgørende for de nærmeste år. Endelig er der en mulighed for, at aftalen kan danne indledning til en mildning af den kolde krig; om dette bliver en realitet, er det umuligt at vide, det kan kun tiden vise.

Det er imidlertid også nødvendigt at konstatere, hvad der ikke er opnået ved aftalen. Det er nødvendigt, fordi mange mennesker er tilbøjelige til at foruddiskontere, hvad de ønsker og håber.

Der er, som Khrustjev og Kennedy begge har fremhævet, ikke opnået, at faren for en atomkrig er forbi. Som nævnt er der næppe nogen af parterne, som bevidst vil starte en atomkrig, men kernevåbnene eksisterer stadig med de farer, de frembyder for menneskeheden, og der er i aftalen intet, der hindrer atommagterne i at øge og forbedre deres atomarsenal. Bør næste skridt i forhandlingerne da ikke være at søge eksisterende lagre af kernevåben og disses fremføringsmidler destrueret, vil det være logisk at spørge nu.

Hertil må svares for det første, at man herved ville fjerne selve grundlaget for den afspænding, som vi alle ønsker, og som prøvestopaftalen kan være indledning til. For det andet er det urealistisk og verdensfjernt at tro, at superstormagterne ville give afkald på de våben, der er grundlaget for deres udenrigspolitik. For det tredje er det praktisk umuligt at afskaffe kernevåbnene, da det er umuligt at afskaffe den

viden, der findes i verden om, hvordan de fremstilles.

Så længe den politiske udvikling bestemmes af magtpolitik — det har den altid gjort og vil utvivlsomt vedblive med i mange år endnu — så længe vil kernevåbnene hænge over menneskedens hoveder og være en påmindelse om, hvad vi risikerer, hvis vi forlader fornuftens vej, således som Europa gjorde det i 1914 og i 1939. Men mon ikke netop to verdenskrige og kernevåbnenes farer har givet de ansvarlige statsmænd forståelsen af nødvendigheden af at hindre katastrofen og hermed også givet baggrunden for den glædelige begivenhed i Moskva og givet baggrunden for yderligere forsøg på at mildne den kolde krig, og at mildne modsætningerne mellem vest og øst?

Det paradoksale i situationen er jo netop, at det er kernevåbnenes eksistens, der er grundlag for et fredeligere forhold mellem vest og øst. I øjeblikket tvinger de begge parter til at løse problemerne uden storkrig.

Ved atomstopaftalen har man heller ikke opnået, at faren for en spredning af atomvåbnene er forbi. Såvel Kina som Frankrig arbejder målbevidst på at fremstille egne nationale kernevåben. Faren er måske knap så stor i disse år, hvor fire atomstormagter har kontrol over disse våben, men i fremtiden, i 1970'erne og 1980'erne, hvor måske andre magter vil få rådighed over sådanne våben, vil faren blive meget større, og derfor bør der arbejdes på i al mulig udstrækning at hindre yderligere spredning af disse våben.

Prøvestopaftalen skulle gerne være en begyndelse til yderligere foranstaltninger for at fremme afspænding mellem vest og øst. Der har bl. a. været peget på udtynding af styrkerne i Tyskland og foranstaltninger mod overraskelsesangreb. Hvad angår det første, udtynding af styrkerne i Tyskland og i forbindelse hermed atomfri zoner i Tyskland, er tanken hos mange mennesker jo den, at de meget store styrker, vel en 300.000-400.000 mand på hver side med

[Erik Kragh.]

taktiske atomvåben, i sig selv bevirker en voldsom spænding og medfører risiko for, at lokale episoder kan føre os ind i atomkrigen.

Dette er i virkeligheden en fejlagtig vurdering af forholdene, for disse styrker er jo regulære styrker. Faren for, at en eller anden militær chef skulle begynde en aktion på egen hånd, er så ringe, at man i praksis kan se bort fra den. Det er styrker, der er under centraliseret og fast ledelse og under kommando fra højeste sted. I øvrigt er der i virkeligheden en slags demilitariseret zone på begge sider af jerntæppet. Amerikanske og russiske styrker står ikke lige over for hinanden. Selve zonegrænsen bevogtes af vesttysk og østtysk grænsepoliti; de forreste enheder af de regulære styrker ligger adskillige kilometer længere tilbage og atomladningerne endnu længere tilbage. Derfor er faren for sammenstød mellem de to parters militære styrker minimal, medmindre den ene part bevidst fremkaldt episoder. En udtynding af styrkerne på begge sider af jerntæppet i Tyskland ville, sådan som forholdet er i dag, betyde en ensidig svækkelse af Vesteuropas militære sikkerhed og ville derfor ikke kunne accepteres, medmindre den var et led i et mere almindeligt storpolitisk arrangement mellem vest og øst.

Det samme gælder spørgsmålet om en atomfri zone mellem vest og øst. Det vestlige forsvar bygger, bortset fra Danmark og Norge, i den grad på rådigheden over taktiske atomvåben, at en atomfri zone faktisk ville nærme sig en demilitarisering og hermed en skæbnesvanger svækkelse af det vestlige, krigsafskrækkende forsvar. Dette forsvar i Vesttyskland bygger jo netop på, at et angreb østfra hurtigt ville medføre, at de vestlige styrker måtte bruge atomvåben, således at angriberen ville udvikle sig i begivenheder, hvis konsekvenser for ham selv han ikke ville være i stand til at overse, og som kunne ende med den atomkrig, han ikke ønsker. Det er derfor, ledende statsmænd og militære i Vesteuropa ikke vil give slip på de taktiske atomvåben. Og lad mig tilføje, at antallet af taktiske atomvåben i Vesteuropa er øget med 60 pct. i de sidste to år.

NATO har takket været den amerikanske

kernevåbenoverlegenhed opnået en vis garanti mod en global atomkrig og takket være de konventionelle styrker en vis stabilitet. Hvis man udtyndede disse styrker, ville stabiliteten svinde, situationen i Tyskland ville blive mere flydende, og faren for lokale episoder ville stige, lokale episoder af mere irregulære styrker, som i øjeblikket ingen chancer har, netop fordi de russiske, amerikanske og britiske styrker i Tyskland er en garanti for, at sådanne styrker ikke får lov til at foretage sådanne episoder. Paradoksalt nok, kan man sige, ville en styrkelse af vestens konventionelle forsvar i Europa derfor virke yderligere stabiliserende som en større sikkerhed mod brug af atomvåben.

Når man fra visse sider stadig taler om denne udtynding og om atomfrie zoner, er det i virkeligheden at foregøgle folk noget, der ingen realiteter er i i øjeblikket, ganske som når man kræver total afskaffelse af kernevåben eller taler om almindelig og fuldstændig nedrustning under effektiv, international kontrol, noget, som jo alle ville ønske, men som, så længe forholdene er, som de er, er noget uvirkeligt. De politiske realiteter udelukker det, så længe menneskene er, som de er. Det, man kan arbejde på, er en sænkning af rustningsniveauet, altså en reduktion af de styrker, magtbalancen hviler på, til et lavere niveau, men stadig således at magtbalancen opretholdes, for det er den, freden hviler på, så længe de politiske modsætninger består.

Det er ikke de militære styrker, der har skabt spænding i verden. De militære styrker er tværtimod et resultat af den politiske spænding, som selvfølgelig så forstærkes ved oprustningen. Det er derfor den politiske spænding, man skal søge at reducere, og da gælder det først og fremmest problemet om det delte Tyskland. Dermed være ikke sagt, at man ikke samtidig skal prøve at reducere den militære spænding, og her er der et område, som længe har været diskuteret, og som nu skulle være farbart, da også Khrustjev har peget på det, nemlig oprettelse af et kontrolsystem til at hindre et overraskende angreb i Europa. Ved oprettelse af kontrolposter ved flyvepladser, havne, hovedveje og jernbaner skulle man kunne opnå en vis sikkerhed mod over-

[Erik Kragh.]

raskende storangreb, men naturligvis ikke mod lokale overraskelsesangreb. Man kan ikke udelukke, at det storpolitiske klima nu vil tillade, at man kan nå til enighed om et sådant arrangement, og herved vil man være nået et skridt videre, et skridt af de mange skridt, vi efterhånden gerne skulle nå for efterhånden at få pillet spændingen i stykker og få en virkelig afspænding i gang. Men et sådant system af kontrolposter vil naturligvis ikke kunne accepteres af nogen af parterne, for så vidt angår de strategiske kernevåbenstyrker. Her er hemmelighederne så store, at det på forhånd kan anses for udelukket.

Konklusionen af prøvestoptraktaten synes at være, at den kan være den første begyndelse til et mindre spændt forhold mellem vest og øst. Den løser imidlertid ikke noget storpolitisk problem. Det delte Tyskland og Berlin er stadig en kendsgerning. Ingen ved noget om, hvad Sovjetunionens politik vil være om et år; vi har været udsat for så mange svingninger i de senere år, at vi har lov at være reserverede. Ej heller ved vi, hvem der engang vil efterfølge Khrustjev, og hvilken politik der til den tid vil blive ført.

At man fra vestlig side skal søge alle forhandlingsmuligheder udnyttet, er så selvfølgelig, at man næppe behøver at nævne det; men en afgørende forudsætning for forhandlingerne er, at vi i Vesteuropa opretholder og udbygger den militære styrke, der er en afgørende forudsætning for russisk villighed til at forhandle. I samme grad som vest ville svække sig militært, ville den anden parts interesse for forhandling mindskes, den relative stabilitet, der er opnået, ville svinde, og krigsfaren ville stige.

Må jeg til slut sige, at det er en selvfølgelig, at det konservative folkeparti vil yde den højtærede udenrigsminister al mulig støtte ved forslaget gang gennem tinget.

Helge Larsen: Danmarks regering undertegnede traktaten om stop for kernevåbenforsøg, umiddelbart efter at de oprindelige tre signatarmagter havde gjort det, og dertil havde den høje regering mit partis fulde tilslutning. Nu da traktaten foreligger

til ratifikation, er det mig derfor naturligt — og jeg gør det varmt og helhjertet — at anbefale traktaten til godkendelse.

Selve traktatens værdi ligger vel først og fremmest i to forhold: for det første betyder den, at der nu gøres en ende på forureningen af atmosfæren gennem radioaktiviteten — jeg håber, at de stater, der endnu ikke har undertegnet traktaten, og her tænker jeg naturligvis først og fremmest på Frankrig, snart må kunne bestemme sig til at gøre det — og for det andet er traktaten et led i og et bidrag til en forbedring af forholdet mellem øst og vest, et af tegnene på det tøjbrud i det øst-vestlige forhold, som har været ønsket så længe.

Denne forbedring af det storpolitiske klima er en frugt af gensidig imødekommethed fra øst og vest. Men det falder mig naturligt, når vi just i dag behandler dette forslag til ratifikation, at fremhæve den indsats, som her er gjort af præsident Kennedy. Vi skal nu ikke mere nyde godt af hans inspirerende politiske indsats; så meget mere bør vi bidrage, hvad vi kan, enten det nu er lidt eller meget, til at videreføre, hvad han var med til at sætte i gang.

Aksel Larsen: Mit parti kan tiltræde det foreliggende forslag om ratifikation af denne traktat, den såkaldte Moskvaaf tale. Vi godkender naturligvis fuldt ud, at regeringen så hurtigt, som det overhovedet var gør ligt, lod traktaten undertegne af Danmarks repræsentanter. Regeringen kunne være sikker på, at folkettinget — jeg formoder enstemmigt — ville godkende denne på forhånd givne underskrift.

Som det høje ting ved, har jeg altid været af den opfattelse, at der naturligvis var mange internationale spørgsmål, der var meget afgørende med hensyn til menneskehedens fremtid og menneskehedens eksistens, men at det første og vigtigste, det måtte dreje sig om, var at få standset prøvesprængningerne med kernevåben. Jeg har gentagne gange i diskussioner her i tinget gjort det klart, at efter min opfattelse er krig i sig selv noget forfærdeligt, atomvåben er frygtelige, og en atomvåbenkrig vil være altødelæggende for menneskeheden overhovedet. Men forsøg med kernevåben, der spredt radioaktive stoffer og dermed forgifter atmosfæren og udsætter ikke alene den nu-

[Aksel Larsen.]

værende, men jeg ved ikke hvor mange kommende generationer, for fordærvelse, er i hvert fald en akut fare for menneskeheden, og derfor måtte det første, man skulle tilstræbe, være at få standset disse kernevåbenforsøg.

Jeg behøver ikke her at gentage, hvad jeg nogle gange under folketingsdiskussioner har sagt herom, men vil kun erindre om det og sige, at jeg er meget glad for og tilfreds med, at man er nået til dette resultat, som jeg mener må være det vigtigste og det mest påtrængende at nå.

Traktaten kommer sent — dog forhåbentlig ikke for sent — og den kommer efter mange års forhandlinger, hvor det er gået frem og tilbage, hvor man har diskuteret, hvorvidt der skulle være kontrol, eller hvorvidt der ikke måtte være kontrol, om det overhovedet var nok med en sådan traktat som noget foreløbigt, eller om man burde kombinere den med et absolut forbud mod eksistensen og fremstillingen af kernevåben, hvorvidt den burde kombineres med gennemførelse af total international afrustning o. lign. Men det er efter mit skøn glædeligt, at man ved at gøre indrømmelser fra begge sider har ladet disse langt mere komplicerede spørgsmål vente og har koncentreret sig om det første, det mest nødvendige, det, der hastede mest, nemlig at få standset kernevåbenforsøgene.

Jeg vil tro, at såvel nu afdøde præsident Kennedy som ministerpræsident Khrustjev ikke alene har det største ansvar for det, der er sket, men også har haft den største indflydelse på den glædelige udvikling, der er sket, og — hvis jeg må udtrykke det sådan — har hovedæren for, at det overhovedet er kommet til denne traktat, og jeg vil håbe på og regne med, at den ikke alene vil blive overholdt, men også vil danne indledningen til en videregående afspænding internationalt, herunder international nedrustning, skabelse af flere og mere betydelige atomvåbenfri zoner og vel også forsøg på at nå til enighed om overhovedet at afskaffe kernevåbnene.

Ja, nu hørte jeg meget vel det konservative folkepartis ordfører, det ærede medlem hr. Erik Kragh, give udtryk for, at noget sådant efter hans opfattelse ikke er muligt. Jeg vil dertil sige, at jeg ikke under behand-

lingen af denne sag føler nogen trang til at diskutere de mangfoldige spørgsmål og de mærkværdige synspunkter, det ærede medlem hr. Erik Kragh fremførte. Det konservative folkeparti må naturligvis selv om, hvem man vælger til ordfører i en sådan sag. Men den tale, vi har hørt, kan i hvert fald ikke på mig gøre nogen anden virkning end få mig til at tænke på Clemenceaus kloge ord om, at krig er et alt for alvorligt spørgsmål til, at man kan lade generaler bestemme over det.

Jeg beklager meget, at to af de magter, man regner for stormagter, Kina og Frankrig, ikke har villet tiltræde denne traktat. Jeg ved meget vel, at der sikkert vil gå meget lang tid, førend nogen af de to magter er i stand til at fremstille brugbare kernevåben, og formodentlig vil de under arbejdet herpå kun være i stand til i en overskuelig fremtid at foretage få og beskedne prøvesprængninger; men det er alligevel betænkeligt, at sådanne to magters regeringer erklærer, at de ikke vil tiltræde denne traktat, og med de forskellige argumenter modsætter sig den og forklarer, at det ikke er en gavnlig, men en skadelig traktat.

Nu er det sådan set noget lettere at bedømme den franske regerings argumenter, selv om vi ikke kan godkende dem. Hvad Kinas regerings argumenter angår, forekommer de mig nærmest at være udtryk for, at man har en strid med Sovjetunionen og Sovjetunionens regering, og at man nærer mistillid til Sovjetunionens regering. I hvert fald er der dog det lyspunkt, at det ikke ser ud til, at dette uhyre rige med den talstærke befolkning foreløbig vil være i stand til at fremstille kernevåben. Så får man jo håbe på, at dels udviklingen i Frankrig og Kina, dels den internationale udvikling kan virke på magthaverne i de to lande, således at de opgiver deres nuværende politik og tilslutter sig den politik, der er udtrykt gennem Moskvaaftalen.

Jeg anser det for meget væsentligt, at Moskvaaftalen i hvert fald stort set gør en ende på prøvesprængningerne med kernevåben; men jeg anser det yderligere for væsentligt, at den åbner for en videreførelse af den internationale afspænding, vi nu i et års tid har kunnet mærke resultater af. Jeg mener, at Danmark, naturligvis med hensyntagen til landets størrelse,

[Aksel Larsen.]

styrke og internationale indflydelse, bør gøre, hvad der står i Danmarks magt, og jeg regner med, at regeringen vil gøre, hvad der står i regeringens magt for internationalt at medvirke til en fremadskridende afspænding. Jeg skal dermed endnu en gang gentage, at mit parti selvfølgelig vil stemme for det foreliggende forslag til folketingsbeslutning.

Iver Poulsen: Den traktat, hvis ratifikation folketetinget her skal tage stilling til, er fra alle sider betegnet som et første skridt i retning af en mildning af det udenrigspolitiske klima. Selv om traktatens betydning for den internationale afspænding ikke må overvurderes, og selv om den omstændighed, at traktaten indtil i dag er tiltrådt af mere end hundrede stater, ikke må forlede nogen til at tro, at vort forsvarsberedskab umiddelbart kan lempes, må traktatens afslutning dog anses for at være en betydningsfuld mærkepæl.

For første gang i mange år er øst og vest enedes om en foranstaltning, der går i retning af afspænding, og vi må håbe, at den efterfølges af andre foranstaltninger, der følger den vej, der her er anvist.

Mit parti omfatter naturligvis med den største interesse de forhandlinger, der i den senere tid har fundet sted først og fremmest mellem Sovjetunionen og USA, ligesom vi med interesse følger forhandlingerne om nedrustning dels i De Forenede Nationer i New York, dels i den særlige 18 magts nedrustningskommission i Genève.

I øvrigt synes atomstopaftalens resultater at ligge på tre områder. For det første den mildning i det internationale politiske klima, som jeg lige har nævnt, og som også er nævnt af foregående ordførere. For det andet, at aftalen vil medvirke til at forhindre, at atommagternes antal forøges. Selv om de magter, der ikke har tilsluttet sig traktaten, naturligvis ikke er bundet af dens indhold, lægger traktaten nemlig alligevel et meget betydeligt moralsk pres på de magter, som endnu ikke er i besiddelse af atomvåben, men har planer om at erhverve dem, fordi disse magter, så vidt jeg har forstået, næppe har mulighed for at opbygge atomvåben uden gennemførelse af forsøg af den art, som mere end hundrede stater er enige om ikke bør foretages.

For det tredje har traktaten den for menneskeheden store betydning, at det radioaktive nedfald ikke vil blive forøget ved prøvesprængninger fra de staters side, som har tiltrådt traktaten. Naturligvis håber vi, at fortsatte forhandlinger må føre til en aftale om, at også atomsprængningsforsøg under jordens overflade bliver standset.

Mit parti tiltræder meget gerne ratifikationen af traktaten, men vi vil pointere, at traktaten ikke må forlede nogen til at tro, at vi nu kan slække på kravene til vort forsvar. Den forpligtelse, vi har påtaget os inden for NATO, er uændret, og regeringens forpligtelse til at opfylde forsvarsloven og forsvarsforliget af 1960 er også uændret, men vi er måske med denne traktat kommet varig fred og sikkerhed om ikke et skridt så dog et hane fjed nærmere, og på dette område må selv et hane fjed hilses med glæde.

Udenrigsministeren (Per Hækkerup): Jeg vil gerne takke de ærede ordførere for deres tilslutning til den accept af traktaten, som regeringen så omgående, som det var praktisk muligt, vedtog og førte ud i livet ved undertegnelsen i de tre oprindelige underskriveres hovedstæder.

I vurderingen af traktaten og dens fremtidige betydning synes der at herske nogenlunde overensstemmelse mellem de forskellige partiers synspunkter, omend der naturligvis har været visse nuancer; jeg synes ikke, det er nuancer af en størrelsesorden, som gør det påkrævet at gå ind i en yderligere diskussion om spørgsmålet.

Når det ærede medlem hr. Per Federspiel nævnte, at i vurderingen af situationen for amerikansk udenrigspolitik efter præsident Kennedys tragiske død må man lægge vægten på, at den vil blive ført efter uforandrede linjer, dækker det ganske den opfattelse, vi har i regeringen. Den støtter sig på de udtalelser, den nuværende præsident, Lyndon Johnson, allerede har fremsat, men også på den kendsgerning, at den nuværende præsident som vicepræsident helt og fuldt sluttede op bag præsident Kennedys politik.

Jeg takker det ærede medlem for de sproglige forbedringer af teksten, hvis det er sproglige forbedringer. Jeg anser mig

[Udenrigsministeren.]

ikke for at være kompetent til at bedømme det; men jeg skal gerne sørge for, at dertil kompetente får det til overvejelse, og hvis den danske tekst kan forbedres, skal jeg sørge for, at det sker. Det drejer sig kun om et bilag til forslaget til beslutning, så det kræver ikke nogen formelig ændring i form af et ændringsforslag.

Det ærede medlem hr. Erik Kragh gjorde et par bemærkninger om traktatens betydning for den fremtidige udvikling, som jeg gerne vil knytte en enkelt betragtning til. Jeg kan være enig i meget af det, det ærede medlem sagde herom. Når det ærede medlem peger på, at det, der er opnået ved traktaten, bl. a. er en anerkendelse af magtbalancesynspunktet, er det for så vidt rigtigt; men jeg vil dog gerne erindre det ærede medlem og tinget om, at anerkendelsen af dette synspunkt grunder sig på et dokument, som USA og Sovjetunionen nåede til enighed om allerede i efteråret 1961, og hvori man fastlagde principperne for nedrustningen. I dette dokument ligger også magtbalancesynspunktet nedfældet, og jeg tror, at det for alle vurderinger af mulighederne for fremover at tage yderligere skridt ad nedrustningens vej, enten det er generelle eller specielle skridt, vil være værdifuldt at tage sit udgangspunkt i denne principielle overensstemmelse mellem de to stormagter, en principiel overensstemmelse, som i øvrigt fik De Forenede Nationers enstemmige tilslutning allerede på generalforsamlingen i efteråret 1961.

Det ærede medlem hr. Erik Kragh pegede på, at der med denne traktat ikke var nået nogen sikkerhed for, at der ikke kunne ske en yderligere spredning af kernevåbnene. Det er naturligvis rigtigt, for så vidt som ikke alle stater har tiltrådt. Det er en af svaghederne ved traktaten, at et par af de lande, som arbejder på at udvikle deres egne kernevåben, ikke har ment at kunne tiltræde traktaten. Vi er i regeringen enige med det ærede medlem i, at der må arbejdes på at hindre en yderligere spredning af kernevåbnene, og at det lykkeligste ville være, at dette kunne opnås, så kredsen af atommagter ikke bliver større end den kreds, vi har i dag — dette som udgangspunkt for, at man måske senere helt kan afskaffet kredsen af atommagter. Men jeg

er enig med det ærede medlem i, at det ikke er noget, der ligger lige om hjørnet.

Jeg syntes også, det var tilfredsstillende, at det ærede medlem gav tilslutning til bestræbelserne for at få oprettet et kontrolsystem mod overraskelsesangreb. Jeg tror, der her er et område, hvor man kan arbejde realistisk videre henimod et næste afspændingsskridt, og jeg opfatter det ærede medlems udtalelse derhen, at hvis der i en sådan situation skulle blive kaldt på Danmarks, skal vi kalde det aktive deltagelse og derved også vort område ville blive inddraget under sådanne kontrolforanstaltninger, ville det ærede medlem og det ærede medlems parti være enig med regeringen i at påtage sig sådanne forpligtelser.

Det ærede medlem hr. Aksel Larsen kan være helt forsikret om, at vi fra regeringens side vil gøre, hvad vi kan for at medvirke til den fremadskridende afspænding. Jeg kan være enig med de forskellige ordførere i, at det vel nok og forhåbentlig er traktatens vigtigste virkning, at den kan blive udgangspunktet for yderligere afspændingsskridt, men jeg tror ikke, det er klogt at indstille sig på, at vi nu kommer til at opleve en fremadskridende udvikling i afspændingens retning. Jeg tror, vi vil komme til at opleve perioder, hvor der tydeligt indtræder afspænding. Jeg tror, vi vil komme til at opleve tilbageslag. Jeg tror altså ikke, det bliver en ubrudt linje, men en linje med op og ned, i siksak, eller hvordan man vil udtrykke det. Heroverfor tror jeg den rigtige holdning må være, at lige så lidt som vi hengiver os til nogen form for overoptimisme, når det synes at bære i afspændingsretningen, lige så lidt bør vi hengive os til nogen overdreven form for pessimisme, når vi kommer ind i de perioder, hvor det ser ud, som om spændingen er ved at stramme lidt til igen. Det dækker også min opfattelse, hvad det ærede medlem hr. Erik Kragh siger, at man ikke på det nuværende udviklingstrin i afspændingen kan se nogen anledning til at ændre ved den forsvarspolitik, vi fra dansk side har tilrettelagt.

Hermed sluttede forhandlingen.

Sagens overgang til anden (sidste) behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, onsdag den 27. november, kl. 13 med følgende dagsorden:

1) *Spørgsmål til ministrene.*

2) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om påligningen af indkomst- og formueskat til staten.

3) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring i lov om bybefolkningens forsyning med mælk og fløde.

4) *Første behandling af:*

Forslag til lov om fortsat drift af det skandinaviske undervisningshospital i Korea m. v.

5) *Første behandling af:*

Forslag til folketingsbeslutning om nedsettelse af en afrustningskommission [af Aksel Larsen m. fl.].

Mødet hævet kl. 15³⁰.

28. møde.

Onsdag den 27. november kl. 13.

Formanden: Udvalget angående forslag til lov om ændring i lov om forsikring mod følger af ulykkestilfælde. (Om ændret pristalsregulering), forslag til lov om ændring i lov om erstatning til tilskadekomne værnepligtige m. fl. (Om ændret pristalsregulering), forslag til lov om ændring i lov om forsørgelse af militære invalider og sådannede efterladte i de sønderjyske landsdele. (Om ændret pristalsregulering), forslag til lov om ændring i lov om midlertidigt tillæg til

visse ydelser i henhold til ulykkesforsikringsloven, loven om invaliderente m. v. til tilskadekomne militære værnepligtige samt loven om invalideforsørgelse. (Om pristalsregulering) og forslag til lov om ændring i lov om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring m. v. (Om ændret pristalsregulering) har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer er omdelt.

Medlem af folketinget Axel Kristensen har meddelt mig, at han ønsker til ministeren for offentlige arbejder at stille følgende spørgsmål:

„Vil ministeren sikre, at der sker en så grundig undersøgelse af mulighederne for at flytte Københavns lufthavn til Saltholm, at folketinget til sin tid har tilstrækkeligt grundlag for at vælge mellem den nuværende placering af lufthavnen og en flytning?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid efter spørgetiden i dag.

I skrivelse af dags dato anmoder folketingsmand Johan Nielsen om, at der må blive tilstået ham orlov på grund af sygdom for mindst 1 måned, og om, at stedfortræderen må blive indkaldt.

Den første sag på dagsordenen var:

Spørgsmål til ministrene.

Af *Lis Mølbjerg* til indenrigsministeren:

„Vil ministeren medvirke til, at den såkaldte Frederiksbergundersøgelse af kvinder for livmoderkraft udvides til at omfatte hele landet?“

Lis Mølbjerg: Som det vil være den højtærede minister bekendt, har der igen de sidste to år på Frederiksberg været foretaget en undersøgelse af kvinder for livmoderkraft. Den endelige rapport over undersøgelsen foreligger endnu ikke, men vi ved, at 11.000 kvinder på Frederiksberg fik tilbuddet om at deltage i denne undersøgelse, og at de 9.500 fulgte opfordringen. Vi ved, at undersøgelsen gav det resultat, at der blev fundet omkring 100 tilfælde af livmoderkraft eller forstadier til sygdom-